

ÜNİVERSİTE KAMPÜS YERLEŞKELERİNDE ORTAK KULLANIM MEKÂNLARININ İNCELENMESİ: SELÇUK ÜNİVERSİTESİ ALEADDİN KEYKUBAT KAMPÜSÜ ÖRNEĞİ

¹Süheyla BÜYÜKŞAHİN SIRAMKAYA, ²Kerim ÇINAR

¹Selçuk Üniversitesi, Mühendislik Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Selçuklu KONYA

²KTO Karatay Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi, Selçuklu KONYA

¹sbsiramkaya@gmail.com, ²kerim.cinar@karatay.edu.tr

ÖZET: Bu çalışma üniversite kampüslerinin gelişim sürecini, yerleşim sistemlerini ve günümüzde üniversitelerin en gerekli fiziksel elemanlarından birisi olan ancak birçok üniversitede eksikliği görülen üniversitedeki tüm kurumların personeli ile öğrencilerin bir araya gelip fikir alışverişinde bulunacakları ortak kullanım mekânlarının planlama kriterlerini ele alarak, yaşanan çevrenin iyileştirilmesi amacıyla seçilen örnek alan olan Selçuk Üniversitesi Alâeddin Keykubat kampüsünün ortak kullanım mekânlarını değerlendirilmeyi ve kampüsün fiziksel gelişimine katkıda bulunabilecek sonuçlar ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Çalışmanın birinci bölümü üniversite kavramının ve üniversitelerde kampüs kavramının tanımlanmasına ayrılmıştır. İkinci bölümde, üniversite kampüsleri yerleşim sistemleri ve ortak kullanım mekânları ele alınmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde, örnek alan olarak seçilen Selçuk Üniversitesi Alâeddin Keykubat Kampüsü incelenerek ortak kullanım mekânları açıklanan planlama kriterlerine göre değerlendirilmiştir.

Değerlendirme bölümünde elde edilen sonuçlara göre yaygın tip yerleşim sistemine göre tasarlanan Alâeddin Keykubat Kampüsü'nde eğitim ve temel ihtiyaçlara yönelik ortak kullanım mekânları genel olarak olumlu olarak değerlendirilmiştir. Ancak rekreasyonel amaçlı ortak kullanım mekânlarının planlanmalarında yerleşim sisteminin de özelliklerine bağlı olarak konum, yıl boyu kullanım ve kampüs yerleşkesi içindeki dağılımı ile ilgili olumsuz noktalar tespit edilmiştir. Gelecekte kampüsün gelişimine katkıda bulunması amacıyla yapılacak öneriler kampüs içinde farklı noktalarda rekreasyonel alanların tasarlanması ve bu alanların yıl boyu kullanım şartlarının sağlanması noktasında olacaktır.

Anahtar kelimeler: Üniversite, Kampüs, Yerleşim Sistemleri, Ortak Kullanım Mekânları

The Examination of The Spaces For Common Use in University Campus Settlements: Selçuk University Aleaddin Keykubat Campus

ABSTRACT: This study aimed to examine development period of university campuses, settlement systems and the planning criteria of the spaces for common use where the people in the campus will come together and share ideas and the deficiency of which is observed in existing campuses, evaluate the spaces for common use in the Selçuk University Alâeddin Keykubat Campus and expose results to contribute the physical development of the campus.

The identification of the university concept and campus concept in universities were examined in the first part of the study. The university campuses settlement systems and spaces for common use were researched. At the end of the study, the sample area Selçuk University Alâeddin Keykubat Campus was examined and the spaces for common use were evaluated according to the planning criteria.

According to the results of the evaluation chapter, the spaces for common use of educational and basic needs were generally evaluated as favorable in the Alâeddin Keykubat Campus which was designed according to the scattered type settlement system. However there were some negative points

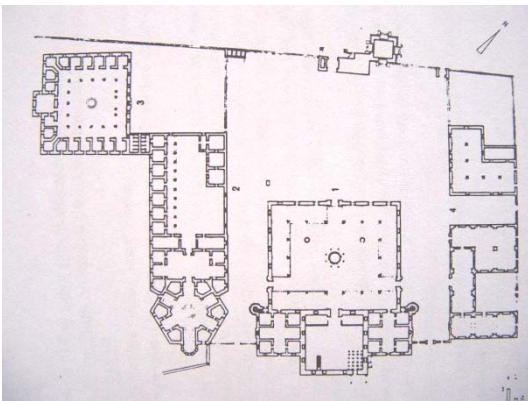
determined in the planning of recreational spaces for common use like location, yearly use. In the future the offers which will be done for the development of the campus will be in the points of designing recreational areas in different places of the campus area and providing their yearly use conditions.

Keywords: *University, Campus, Settlement Systems, Spaces for Common Use*

GİRİŞ (INTRODUCTION)

İlk örneklerini M.Ö. 5. yüzyılda görebileceğimiz üniversiteler, batı ülkelerinde Ortaçağda 12. yüzyılda ortaya çıkmışlardır. İlk kurulan üniversiteler başlangıçta kiliseye bağlı, daha çok öğrenme ve bilme esasına dayalı, içe kapalı bir hayat ve eğitim anlayışına sahip eğitim kurumlarıdır. Bu anlayış plan şemalarına da yansımış, binalar iç avlulu kapalı mekânlar olarak tasarlanmışlardır (Kortan 1981).

İslam medeniyetlerine bakıldığında ise, yüksek öğretim kurumlarının temelini Selçuklular döneminin medreselerine kadar dayandığı görülmektedir. Selçukluların 1040 yılında bir dizi medrese kurmaları, İslam dünyasında bir reform oluşturmuştur. Osmanlı İmparatorluğu döneminde Edirne’de 1400’lerde kurulmuş olan Beyazıt II. Külliyesi kendi içinde yeterli bir kompleks oluşturmuştur. Başlıca öğeleri; cami, hastane, tıp okulu, yemekhane, mutfak vb. (Şekil 1) olan söz konusu kompleks çağdaş bir üniversite kampüsünün başlangıç şeması olarak görülmektedir (Kortan 1981).

Şekil 1. Beyazıt II. Külliyesi, Edirne, 1400. Vaziyet Planı (Beyazıt II. Külliye, 1400, Site Plan) (Kortan 1981).

Gerek ülkemizde medrese, gerekse Avrupa’da kilise temelleri üzerine oturtulmuş olan üniversiteler, 20. yüzyıla girerken hızla artan kent nüfusu ve kentleşme sonucunda kent

içinde adeta sıkışıp kalmışlar, farklı fiziksel oluşumlar aramışlardır. Toplumun değişen ve gelişen ekonomik, sosyal, kültürel ve rekreasyonel gereksinimleri üniversitelerin kentlerin dışında, geniş alanlar üzerinde küçük bir kent modelinde planlanmalarını zorunlu kılmıştır (Önder ve ark. 1998). Böylece günümüzün kampüs kavramı doğmuş ve üniversiteler kentin uzağında geniş alanlarda belirli sistemlere dayalı olarak kurulmaya başlanmıştır.

Bir toplumun geleceğini şekillendirecek nitelikli insan gücünün yetiştirildiği eğitim kurumları arasında üniversiteler, fiziksel olarak içinde eğitim ve araştırma eylemlerinin yer aldığı binalar topluluğu anlamına gelmektedir. Üniversitelerin, temel işlevleri olan eğitim ve araştırma dışında, günümüz eğitim sisteminin gerektirdiği; çalışma, beslenme, alışveriş, eğlence, spor, rekreasyon, sağlık, vb... işlevlere cevap verecek fiziki oluşumları da bünyesinde bulundurması gerekmektedir (Aydın 2003).

Sözü edilen bu değişik işlevleri barındıran kampüs yerleşkelerinin farklı birimlerden oluşması, bu işlev ve birimlerin ilişkilendirilme gereksinimi ve bir bütün olarak çalışabilmesinin sağlanması, planlamayı ve bu planlamanın belirli ilkeler doğrultusunda yapılmasını gerekli kılmaktadır. Bu gereklilik sonucunda farklı tasarım ilkelerinin oluşturduğu üniversite yerleşim sistemleri doğmuş ve kampüs yerleşimleri için sistematik bir düzen yaratılmıştır.

Bu çalışmanın çıkış noktası, günümüzde kampüs olarak planlanan üniversitelerde öğretim elemanları, idari personel ve öğrencilerin bir araya gelip sosyal etkileşimde bulunacakları mekânların planlanmasıdır. Küçük bir “kent” olarak da adlandırılabilen kampüsler bir kentin ihtiyaç duyduğu mekânsal düzenlemelere de ihtiyaç duymaktadır. Öncelikli eğitim amaçlı tasarlanan kampüslerde sosyal ilişkilerin gelişeceği ortak kullanım mekânlarının düzenlenmesi gerekmektedir. Belirli planlama

kriterlerine göre şekillenen kampüslerde ortak kullanım mekânlarının da belirli nitelikler taşıması gerektiği açıktır. Bu çalışma sözü edilen nitelikleri ortaya koyması açısından önem taşımaktadır.

Bu çalışmanın amacı mevcut kampüs yerleşim sistemlerinde ortak kullanım mekânlarını ele alarak, tespit edilen tasarım kriterlerine göre yaşanan çevrenin iyileştirilmesi amacıyla seçilen örneklem alanı olan Selçuk Üniversitesi Alâeddin Keykubat kampüsünün ortak kullanım mekânlarının değerlendirilmek ve kampüsün fiziksel gelişimine katkıda bulunabilecek sonuçlar ortaya koymaktır.

ÜNİVERSİTE KAMPÜSLERİ YERLEŞİM SİSTEMLERİ VE ORTAK KULLANIM MEKÂNLANI (UNIVERSITY CAMPUSES SETTLEMENT SYSTEMS AND SPACES FOR COMMON USE)

Kampüslerin, değişik işlevleri (çalışma, barınma, rekreasyon, iletişim) barındıran kompleksler oluşu ve bu işlevler arası ilişkilerin aksaksız yürütülebilmesi ihtiyacı kampüs yerleşmelerinin sistematik bir düzen içinde ele alınmasını gerektirmektedir (Erkman, 1990). Planlamada gerekli olan bu sistematik düzenler çeşitlilik arz ederek kampüs yerleşim sistemleri adı altında sınıflandırılmışlardır.

ÜNİVERSİTE KAMPÜS YERLEŞİM SİSTEMLERİ (UNIVERSITY CAMPUS SETTLEMENT SYSTEMS)

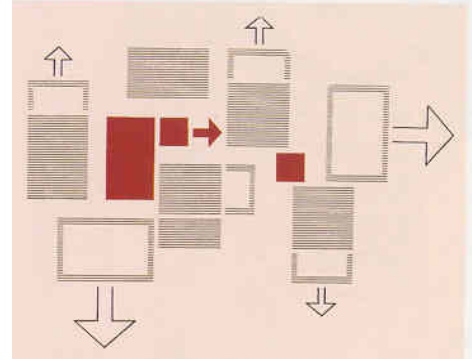
Kampüs planlamasında bugüne kadar uygulanan örnekler incelendiğinde, yukarıda sözü edilen kampüs içi işlevlerin organizasyonunu düzenleyecek, kampüsün büyüme biçimini ve yönlerini belirleyecek başlıca altı sistem geliştirildiği görülmektedir. Bu sistemler;

- Yaygın tip yerleşme sistemi,
- Merkezi tip yerleşme sistemi,
- Moleküler tip yerleşme sistemi,
- Şebeke yerleşme sistemi,
- Haç tipi yerleşme sistemi,

Lineer tip yerleşme sistemi, olarak adlandırılmışlardır (Linde 1971).

Yaygın tip yerleşim sistemi (Diffusive settlement system)

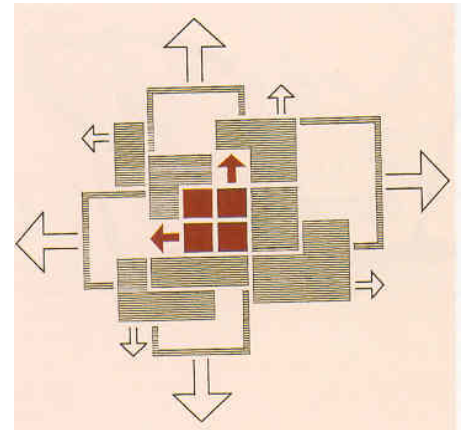
Genel olarak bakıldığında, seyrek bir bina yoğunluğu içeren doğal bir park içerisinde tekil bina gruplarının topografyadan fazla etkilenmeden, rastlantısal bir biçimde dağılımı en belirgin özelliğidir. Akademi bölge ve barınma bölgesi, ortak kullanımlar bölgesi etrafında bir dağılım göstermektedir. Burada merkezileştirilmiş organizasyon şeması karakteristik bir özelliktir. Ortak kullanımlar bölgesi büyük boş alanlarla akademik bölgeyi oluşturan bina kümelenmelerinden ayrılmıştır (Şekil 2). Yoğunluğun düşük olması nedeniyle, fazla nüfus barındırması gereken durumlarda bir ikinci merkez söz konusu olabilmektedir (Çınar 1998).

Şekil 2. Yaygın tip yerleşim şeması (Diffusive settlement scheme) (Begeç 2002)

Merkezi tip yerleşim sistemi (Central settlement system)

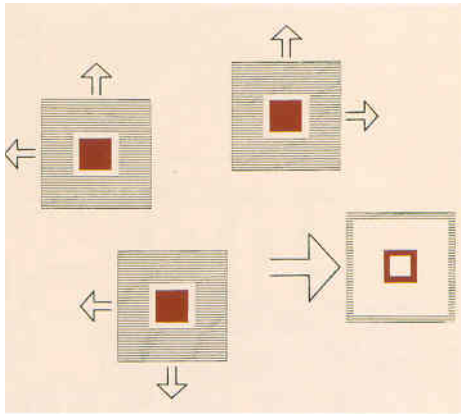
Merkezi planlı üniversite kampüslerinin en önemli özelliği, yönetim alanları, sosyal alanlar ve ortak tesislerin toplandığı, yapı yoğunluğu yüksek bir merkeze (çekirdek) sahip olmasıdır. Kampüs bu merkez etrafında radyal olarak şekillenir (Şekil 3)(Yekrek 1999).

Şekil 3. Merkezi tip yerleşim şeması (*Central settlement scheme*) (Begeç 2002)

Moleküler tip yerleşim sistemi (*Molecular settlement system*)

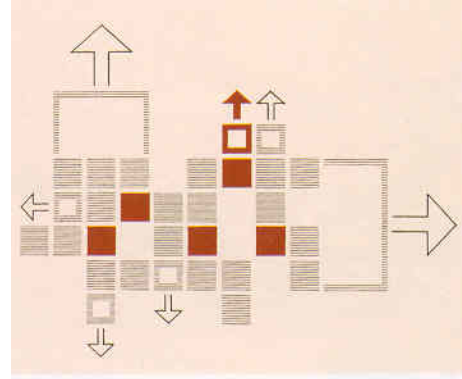
Bu sistemin en önemli özelliği, planlama sistemleri birbirinden farklı, değişik strüktürel ve organizasyonel yapıya sahip birimlerden oluşmasıdır. Bu birimlerin iç yoğunlukları yüksek, genelin yoğunluğu ise dağınıklıktan dolayı düşüktür (Şekil 4)(Erkman 1990). Kampüsün genel organizasyonuna bakıldığında birbirinden bağımsız birimlerden oluştuğu görülür. Her birim kendi içinde, ortak kullanım alanlarının bulunduğu bir çekirdeğe bunun çevresinde oluşan aktivite alanlarına sahiptir (Yekrek 1999).

Şekil 4. Moleküler tip yerleşim şeması (*Molecular settlement scheme*)(Begeç 2002)

Şebeke tipi yerleşim sistemi (*Gridiron settlement system*)

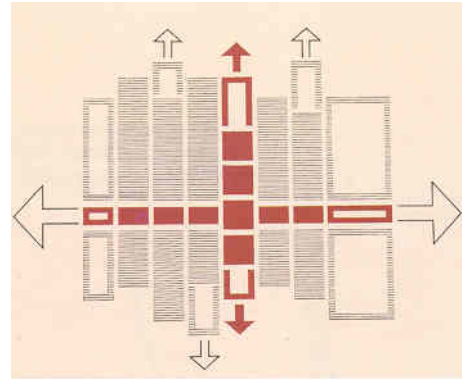
Şebeke tipi; genel ihtiyaç donanımlarının (ortak kullanım) veya konut donanımının branş bölümlerini (akademik binaları) ağ gibi sarmasının yanında, tüm üniversite fonksiyonlarının yapılaşma bölgesindeki yüksek yoğunluğuyla tanımlanabilir. Bu tip sistemde kampüsü oluşturan tüm aktiviteler, bir ızgara sistemi içinde kesişirler (Şekil 5) (Çınar 1998).

Şekil 5. Şebeke tip yerleşim şeması (*Gridiron settlement scheme*) (Begeç 2002)

Haç tipi yerleşim sistemi (*Cross settlement systems*)

Akademik bölgeyi oluşturan binalarla, ortak kullanım binaları birbirlerini dik açılarla kesen iki ayrı bant oluşturur. Kural olarak genel ihtiyaç bölümlerinin merkezi bir organizasyon formu vardır. Kampüsün kent ile bağlantısı, yönüne göre bu bantların biri aracılığıyla sağlanabilir. Bu durum yüksek okulun kentsel mekânlara yaklaşmasına müsaade eder. Yüksek okul merkezi hem akademik bölgeden hem de kentsel alanlardan rahatlıkla ulaşılabilir mesafededir (Şekil 6)(Erkman 1990).

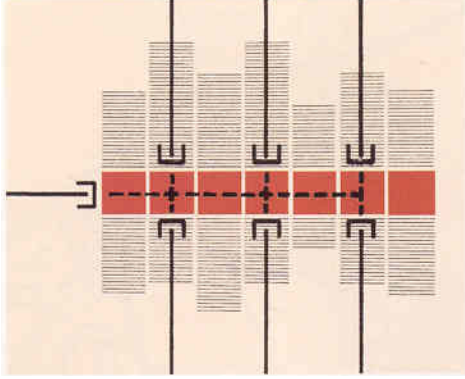

Şekil 6. Haç tipi yerleşim şeması (*Cross settlement scheme*) (Begeç 2002)

Lineer tip yerleşim sistemi (*Linear settlement system*)

Kampüs tasarımında, en basit ve şimdiye kadar en çok tartışılan kentsel sistem lineer planlama üzerine kurulmuştur. Bu sistemde tüm sistem bir çizgi üzerinde yapılandırılmıştır (Şekil 7). Bu sistem uygulamalarının çoğunda bu çizgi ana ulaşım aks yönünü oluşturmakta, iki ucu

gelecekteki olası eklentiler için açık bırakılmakta ve kampüs aktiviteleri bu aksa dik açılarla bağlanmaktadır. (Brawne 1967).

Şekil 7. Lineer tip yerleşim şeması (Linear settlement scheme) (Begeç, 2002)

ORTAK KULLANIM ALANLARI (SPACES FOR COMMON USE)

Günümüzde de birçok üniversitede eksikliği görülen ancak üniversitelerin en gerekli fiziksel elemanlarından birisi de üniversitedeki tüm kurumların personeli ile öğrencilerin bir araya gelip fikir alışverişinde bulunacakları mekânlardır (Lynch 1957).

Kampüs yaşayanlarının ortak kullanacakları mekânlar iki ana başlık altında ele alınabilir:

- Eğitim, idari ve temel ihtiyaçları yerine getirme amacıyla kullanılan mekânlar
- Rekreatyon amaçlı mekânlar

Eğitim, İdari ve Temel İhtiyaçlarını Yerine Getirme Amacıyla Kullanacak Mekânlar (Spaces For Education, Administrative and Basic Needs)

Bu grupta yer alan rektörlük binası, yönetim ve sağlık birimi, kütüphane ve yemekhane birimi tasarlanan kampüste merkezi bir konumda yer alması tercih edilmektedir. Bu ortak kullanım mekânları, öğrenciler ve akademik personel arasında sosyal bir ilişki yaratacaktır. Bu sebeple bu mekânın kampüs içindeki konumu kadar iç mekân düzenlemeleri de önem taşımaktadır (Benli 1998).

Birinci grupta yer alan ortak kullanım mekânlarının kampüs yerleşkeleri içinde konumlanmaları ve ulaşılabilirlikleri planlama aşamasında göz önünde bulundurulacak en önemli kriterdir. Bu mekânların kampüs içinde kampüsün tüm noktalarından kolay erişilebilecek merkezi bir bölgede ve ana

ulaşım aksı üzerinde planlanmaları gerekmektedir.

Rekreatyon amaçlı mekânlar (Spaces for Recreation)

Ortak kullanım mekânlarının diğer grubunu rekreatyon amaçlı mekânlar oluşturmaktadır. İnsanların dinlenme, eğlenme ve boş zamanlarını değerlendirme ihtiyaçları sonucu ortaya çıkan rekreatyon işlevinin mekansal olarak gerektirdiği kullanımları spor tesisleri, kültürel tesisler ve açık ve yeşil alan düzenlemeleri olarak isimlendirmek mümkündür.

Spor tesisleri (Sport Facilities)

Stadyum, basketbol, voleybol sahaları, tenis kortları, yüzme havuzları, jimnastik salonları, serbest oyun alanları vb. gibi sportif donatımlardır (Karakaş 1999). Bu alanların planlanmalarında dikkat edilmesi gereken konular yer seçiminde ağır trafik gürültü alanlarından uzak planlanmaları, otopark sorununun çözülmesi, kullanılabilirlik açısından yurt ve lojmanlar bölgesine yakınlığı ve gün boyu kullanıma sahip bazı alanların da eğitim bölgesi içinde planlanmasıdır.

Kültürel tesisler (Cultural Facilities)

Sinema, tiyatro, toplantı, konser ve sergi için mekân oluşturan, eğlenme ve dinlenme amaçlı donatımlardır. Bu mekânların tasarımında göz önünde bulundurulması gereken kriterler ise:

- Yapım maliyetinin belirlenmesi
- Yer seçiminde ağır trafik gürültü alanlarından uzak olmaları
- İşlerlik açısından sirkülasyon ve otopark sorununun çözümlenmesi
- Mekânlarda ideal şartlarda bulunacak olan kişi sayısının ve mekân kapasitesinin tespit edilmesi olarak sayılabilmektedir.

Bu çalışma kapsamında değerlendirilecek kriterler yer seçimi özellikleri ve sirkülasyon ve otopark planlanmasıdır.

Açık ve Yeşil Alan Düzenlemeleri (Open and Green Area Arrangements)

Keleş (1972); açık alanı "insanın yaşantısını sürdürdüğü, üzerinde yapı bulunan mekânların

dışında kalan, ya doğal olarak bırakılmış, ya da tarım ve konut dışı dinlenme amaçlarına ayrılmış kent parçası” olarak; yeşil alanları ise “kent ve kasabalarda insanların dinlenmesine, gezmesine, çocukların oynamasına ayrılan ve bu yerlerin başka kullanımlarla işgal edilmesini önlemek amacıyla kent yönetimleri tarafından düzenlenen gezinti yolu, ağaçlı yol gibi ortak kullanım alanları” olarak tanımlanmaktadır.

Üniversite kampüslerinde ise yapılar dışında kalan açık alanların önemli bir bölümü yeşil alanlara ayrılmıştır. Kampüslerdeki açık ve yeşil alanlar, kampüsün ulaşım sistemini, sınırlarını, giriş kapılarını, bahçeleri, açık hava oturma alanlarını, spor ve oyun alanlarını, anıt, çeşme ve işaret levhalarını, kampüs mobilyaları ile kampüs alanının doğal özelliklerini (kayalıklar, ormanlık alanlar, küçük göller) içermektedirler (Dober 1992).

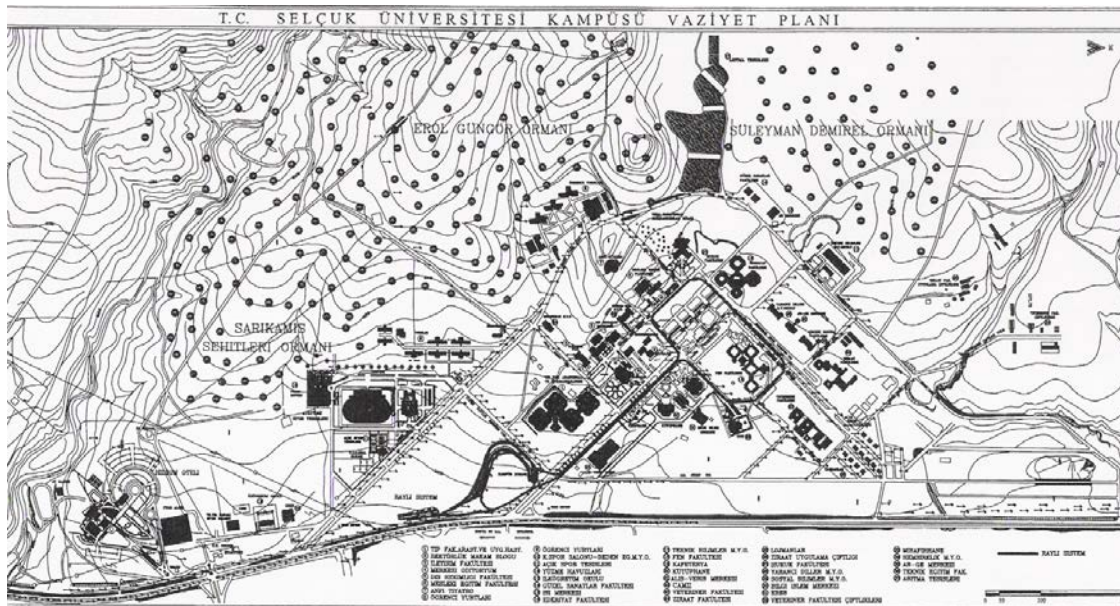
ÖRNEK ALAN ARAŞTIRMASI: S.Ü. ALÂEDDİN KEYKUBAT KAMPÜSÜNÜN ORTAK KULLANIM MEKÂN LARI (SAMPLE AREA RESEACRH: SPACES FOR COMMON USE IN S. U. ALEADDIN KEYKUBAT CAMPUS)

Eğitim kurumlarının mekân düzenlemelerine bakıldığında, ilk kurulan eğitim kurumlarından Selçuk Eğitim Enstitüsü ve Yüksek İslam Enstitüsü'nün Meram'da kendileri için yapılan binalarda eğitim vermeye başladıkları görülmektedir. Ancak daha sonra kurulan

fakülteler kent içinde farklı yerlerde başka kurumlara ait geçici binalarda eğitime başlamışlardır. Açılan fakülte ve bölüm sayılarının artmasıyla mevcut binalar yetersiz hale gelmiş, tüm fakültelerin bir alan içinde toplanması gereksinimi duyulmuş ve bunun sonucu olarak 1979 yılında hazineye ait arazinin tahsisi ve şahıs arazisinin kamulaştırılmasıyla kent merkezine 20km uzaklıkta Afyon karayolu üzerinde 9200 da'lık bir alan üzerinde kampüs sahası oluşturulmuştur. Bu alana 1997 yılında 6200da'lık bir arazi daha eklenmiştir (Şekil 8).

Şekil 8. Selçuk Üniversitesi'nin kentle olan ilişkisi (Relationship of Selcuk University with the city) (Önder ve ark. 1998)

Şekil 9. Selçuk Üniversitesi Vaziyet Planı (Selcuk University Site Plan)(S.Ü. Yapı İşleri ve Teknik Daire Başkanlığı, 2005)

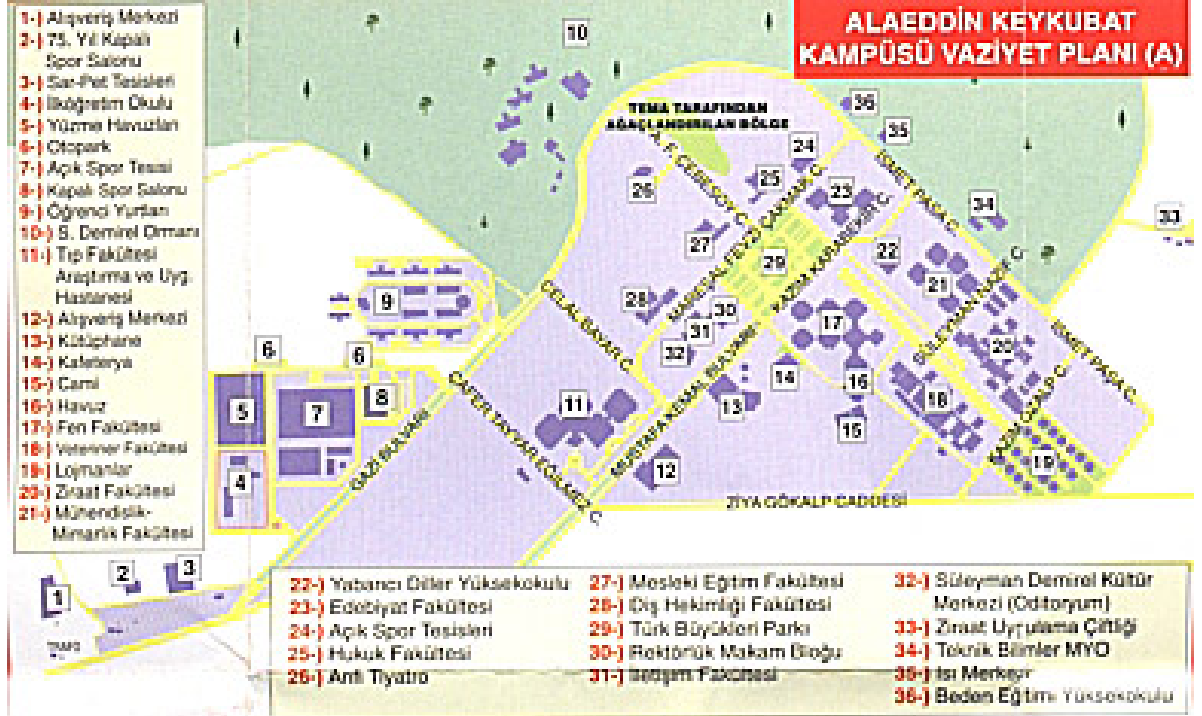
Kampüs yerleşim planına bakıldığında, yaygın tip yerleşim sistemine dayalı yerleşim özelliklerini taşıdığı görülmektedir. Binalar Dış Hekimliği Fakültesi ve Rektörlük bölgesi dışında düşük yoğunlukla, topografyadan etkilenmeden rastlantısal bir biçimde yerleşmektedir. Merkezde konumlandırılmış olan ortak kullanımlar bölgesi (kafeterya, rektörlük, Süleyman Demirel Kültür Merkezi, kütüphane) etrafında akademik bölgenin ve barınma bölgesinin geliştiği görülmektedir (Şekil 9).

Kampüs yaşayanlarının ortak kullanacakları bu bölgede mekânlar eğitim, yönetim ve temel ihtiyaç amaçlı mekânlar ile rekreatif amaçlı mekânlar olarak iki grupta ele alınabilmektedir.

Eğitim ve temel ihtiyaçlarını yerine getirme amacıyla kullanacak mekânlar(Spaces For Education, Administrative and Basic Needs)

Kampüste ortak kullanım mekânlarından rektörlük, mediko-sosyal, kütüphane, bilgisayar merkezi (Bilmer), yemekhane ve mekânlarının planlama kriterlerine uygun olarak kampüsün kolay ulaşılabilir merkezi bölgesinde, ana ulaşım aksı üzerinde ve birbirlerine oldukça yakın olarak tasarlandıkları görülmektedir.

Kampüste yaşayanların alışveriş, yemek, dinlenme, oyun oynama ve internet erişimi gibi ihtiyaçlarına cevap veren sosyal tesis (Gökkuşuğu) kampüsün girişine çok yakın, ana ulaşım aksı üzerinde ancak merkezden uzakta konumlanmıştır. Tesisin kampüsün tasarımında benimsenen 750 metrelik gelişim planının dışında kalan konumu yaya ulaşımını sıkıntıya sokmaktadır. Tesisin kendisine ait bir otoparkı bulunmaktadır. Ortak kullanım mekânı olmasına karşın, fakültelere ve kampüsün merkezine uzak yurlara yakın konumlanmış oluşu daha çok öğrenci kullanımını beraberinde getirmiştir (Şekil 10).

Şekil 10. Aleaddin Keykubat Kampüsü Vaziyet Planı (Aleaddin Keykubat Campus Site Plan)(web adresi 1)

Rekreasyon amaçlı mekânlar(Spaces for Recreation)

Spor Tesisleri (Sport Facilities)

Kampüs bünyesinde ortak kullanım mekânlarının ikinci grubunu oluşturan rekreatif amaçlı ortak kullanım mekânlarından spor için tasarlanmış mekânların kampüste bir

noktada toplanmış oldukları görülmektedir. Bu alanda bir spor salonu, olimpik yüzme havuzu ve açık spor alanları (voleybol, basketbol, futbol) bulunmaktadır. Planlama kriterlerine göre spor alanları gürültüden soyutlanmış ana ulaşım aksından uzakta konumlanmıştır. Spor tesislerinin ve açık alanlarının bulunduğu bu alan yurtlara ve kampüs girişine yakın bir

konumda yer almasına karşılık kampüsün merkezine, fakülteler bölgesine ve lojmanlara oldukça uzak bir mesafede bulunmaktadır. Yurtlardan gelecek öğrenciler dışında bu alana yaya ulaşımı mesafenin uzun olması sebebiyle zor olmaktadır. Bu durum eğitim bölgesinde yeterince spor alanı tasarlanmaması sebebiyle olumsuzdur (Şekil 11).

Şekil 11. Spor Tesisleri genel yerleşim (sol üst), 19 Mayıs Spor Salonu (sağ üst), saha tribünü (sol alt), olimpik yüzme havuzu (sağ alt) (Sport facilities (left-top), 19 May Sport Hall (right-top), tribune (left-bottom), swimming pool (right-bottom))(Orjinal2005)

Kültürel Tesisler(Cultural Facilities)

Ortak kullanım mekanlarında rekreatif gruba dahil olan kültürel amaçlı mekanlardan Süleyman Demirel Kültür Merkezi; kampüs arazisinin merkezi bölgesinde geniş bir alan üzerinde 496 kişilik (Malazgirt Salonu) ve 876 kişilik (30 Ağustos Salonu) olmak üzere iki konferans salonu geniş bir fuaye ve sergi alanı ve bir kafeterya barındırmaktadır. Bu kültür merkezi sosyal ve bilimsel birçok etkinliğe ev sahipliği yapmakta öğrenci ile akademik ve idari personeli sosyal aktiviteler kapsamında bir araya getirebilmektedir. Düzenlenen konferanslar, tiyatrolar, sempozyumlar, fuarlar da kampüste yaşayanlarla kent halkının birlikte olmaları ve fikir alışverişinde bulunabilmeleri için ortam

hazırlamakta kültür merkezi de bu sosyal ilişkiye ev sahipliği yapmaktadır. Kültür merkezi işlevi dolayısıyla hem kentten katılanlar için girişe yakın hem de kampüste yaşayanlar için ana ulaşım aksı üzerinde kampüs genelinde merkezi bir konumda tasarlanmıştır. Kültür merkezindeki salonlar, aktiviteler için gerekli kapasiteyi barındırabilecek ölçüde olsalar bile bina etrafında gerekli otopark düzenlemesi yapılmadığı, yapılan düzenlemenin yeterli sayıda aracın park etmesine olanak tanımadığı görülmektedir. Özellikle kent halkının da katıldığı büyük organizasyonlarda otopark problemi ciddi bir sorun teşkil etmektedir (Şekil 12).

Şekil 12. Süleyman Demirel Kültür Merkezi genel yerleşim (solda), Süleyman Demirel Kültür Merkezi genel görünüm (sağda) (Süleyman Demirel Culture Center location (left), general view (right))(Orijinal 2005)

Açık ve Yeşil Alan Düzenlemeleri(Open and Green Area Arrangements)

Kampüs bünyesinde ortak kullanım için ayrılmış açık alanlar incelendiğinde kullanım amaçlı bir tören alanı ve bir park tasarlandığı ayrıca binaların arasında bırakılmış ancak bu amaçla planlanmamış alanlarında kullanıldığı görülmektedir.

Tören alanı fakültelerin bulunduğu bölge ile diğer ortak kullanım mekânlarının planlandıkları merkezi bölge arasında ana ulaşım aksı üzerinde tasarlanmıştır. Geniş bir

alan üzerinde ağaçlarla ve yeşil doku kullanımıyla zenginleştirilen alan; yarışmalarda, festivallerde, sosyal etkinliklerde kullanılmakta kampüs halkının bir araya geldikleri bir ortam oluşturmaktadır. Bu alanın da konum olarak olumlu planlandığı ancak alanda ağaçlandırmanın yetersiz olduğu, yaz mevsiminde güneşin etkisinin kullanımı olumsuz yönde etkilediği bu sebeple alanın yıl boyu kullanıma yönelik planlanmadığı görülmektedir (Şekil 13).

Şekil 13. Tören alanı genel yerleşim (solda), tören alanında festivalden görünüm(Ceremonial area (left), general view from the festival) (web adresi 1)

Bahar şenliklerinde, festivallerde eğlencelerin düzenlendiği bir diğer alan da kütüphane ile yemekhane arasında kalan yeşil alandır. Bu mekânda da yeterli ağaçlandırma yapılmamasına, mekânın gölgelenmesinin düşünülmemesine karşın kampüste yaşayanların

hem merkezi konumu, hem taşıtla bölünmeyen yayalaştırılmış durumu ile rekreasyon aktiviteleri için tercih ettiği mekân olmuştur (Şekil 14).

Şekil 14. Kütüphane ve Kafeterya genel yerleşim (solda), kütüphane ile kafeterya arasındaki alan (sağda) (Library and cafeteria location (left), the area between them (right)) (web adresi 1)

SONUÇ (CONCLUSION)

Bu çalışma, kampüs kavramını, kampüs yerleşim sistemlerini ve ortak kullanım mekânlarını irdeleyerek, tespit edilen kriterler doğrultusunda Konya Selçuk Üniversitesi örneklem alanında ortak kullanım mekânlarını değerlendirmeyi, bu kampüs yerleşkesinin gelişimine katkıda bulunacak sonuçlar ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Kampüs yerleşkeleri olarak planlanan üniversiteler, geniş alanlarda yerleşim sistemleri denilen belirli planlama esaslarına dayalı olarak tasarlanmışlardır. Yerleşim sistemleri bu çalışmada; yaygın tip yerleşim sistemi, merkezi tip yerleşim sistemi, moleküler tip yerleşim sistemi, şebeke tip yerleşim sistemi, haç tipi yerleşim sistemi, lineer tip yerleşim sistemi olarak literatüre dayalı olarak incelenmiştir. Sosyal ilişkilerin büyük önem kazandığı günümüzde, kampüslerin en gerekli fiziksel elemanlarından birisi haline gelen; üniversitedeki tüm kurumların personeli ile öğrencilerin bir araya gelip fikir alışverişinde bulunacakları ortak kullanım mekânlarının eksikliği bu çalışmanın çıkış noktası olmuştur.

Üniversitede eğitimin kalitesi, sosyal ilişkiler ve mekansal düzenlemeler açısından önem taşıyan ortak kullanım mekânları; eğitim, idari ve temel ihtiyaçlara yönelik mekânlar ile rekreasyon amaçlı mekânlar olmak üzere iki grupta ele alınmaktadır. Planlama kriterlerine göre eğitim, idari ve temel ihtiyaçlara yönelik ortak kullanım mekânlarının konumlanması çok büyük önem taşımakta ve kampüs yerleşkesinin merkezi bir bölgesinde yer almaları tercih

edilmektedir. Ayrıca bu mekânların ulaşılabilirliklerinin sağlanabilmesi için ana ulaşım aksı üzerinde planlanmaları gerekmektedir. Rekreasyon amaçlı ortak kullanım mekânları incelendiğinde; spor tesisleri, kültürel tesisler ile açık ve yeşil alan düzenlemeleri olmak üzere üç grup karşımıza çıkmaktadır. Spor tesislerinin planlanmasında yer seçimi, otopark düzenlemesi önem taşımaktadır. Tasarlanacak tesisler, ağır trafik gürültüsünden uzak, yurtlar ve lojmanlar bölgesine yakın planlanmalıdırlar. Günlük kullanıma ek olarak çeşitli etkinliklerin (spor müsabakaları, festivaller vb.) de düzenlenebileceği göz önünde bulundurularak otopark planlaması yapılmalıdır. Ayrıca spor tesislerin tek noktada toplandığı kampüs örneklerinde, gün boyu kullanım amaçlı spor alanlarının akademik bölgenin farklı noktalarında tasarlanması gerekmektedir. Kültür tesislerinin planlanmasında yer seçimi ve otopark planlaması göz önünde bulundurulması gereken tasarım kriterleridir. Bu tesislerin ağır trafik gürültüsünden uzak bir konumda planlanmaları gerekmektedir. Ayrıca kullanım amacı göz önünde bulundurulduğunda her türlü sosyal aktiviteye ev sahipliği yapacak bu tesisler için ideal şartlardaki kullanıcı sayısına dayalı bir otopark düzenlemesi yapılmalıdır. Rekreasyon amaçlı bir diğer ortak kullanım mekânı olan açık ve yeşil alanların planlanmasında ise; kampüs içinde tasarlanan açık alanların kampüs arazisinin bütünü içindeki oranı, kolay ulaşılabilirlikleri (ana ulaşım aksı üzerinde ya da aksa bağlı) ve yıl boyu kullanıma uygun bir şekilde planlanmaları önem taşımaktadır.

Yaşanılan çevrenin olumlu olumsuz yönlerini ortaya koymak ve gelişimine katkıda bulunmak amacıyla örnek olarak seçilen Selçuk Üniversitesi Alâeddin Keykubat Kampüsü yerleşkesinin, kampüs yerleşim sistemlerinden yaygın yerleşim tipine göre planlandığı görülmektedir. Kampüs yerleşkesi, yerleşim sistemine uygun olarak düşük yapı yoğunluğunda, geniş bir arazi üzerinde topografyadan fazla etkilenmeden rastlantısal bir biçimde yerleştirilmiş binalardan oluşmaktadır. Ortak kullanım mekânlarının kısmen merkezde toplandığı bu kampüste akademik bölge ve barınma bölgesi bu merkez etrafında gelişim göstermektedir. Alâeddin Keykubat Kampüsü'nde eğitim ve temel ihtiyaçlara yönelik ortak kullanım mekânlarının planlanması genel olarak olumludur. Ancak rekreasyonel amaçlı ortak kullanım mekânlarının planlanmalarında yerleşim sisteminin de özelliklerine bağlı olarak konum, yıl boyu kullanım ve kampüs yerleşkesi içindeki dağılımı ile ilgili olumsuz noktalar tespit edilmiştir.

Örnekleme alanındaki değerlendirme sonuçlarına göre; kampüs yerleşkelerinde ortak kullanım mekânlarından maksimum performans almak için bu mekânların yer seçiminin büyük önem taşıdığı görülmektedir. Bu sebeple ortak kullanım mekânlarının birinci grubunu oluşturan eğitim ve temel ihtiyaçlara yönelik mekânlar kampüs arazisinin merkezi bir bölgesinde ana ulaşım aksı üzerinde planlanmalıdırlar. Yaygın tip yerleşim sisteminde olduğu gibi kampüs arazisinin geniş alanlara yayıldığı durumlarda rekreasyon amaçlı ortak mekânların yer aldığı alt merkezler oluşturulmalıdır. Spor tesis ve alanları gürültüden uzaklaştırılmış, barınma bölgesine yakın planlanmalıdır. Spor tesis ve alanlarının kampüs içinde tek noktada toplandığı örneklerde kampüsün merkezi alanlarında ve akademik bölgesinde ek spor alanları planlanmalıdır. Ortak kullanım mekânlarından

açık alanların planlanması değerlendirildiğinde; kampüsün kolay ulaşılabilirliği sağlanmış değişik noktalarında yer almaları doğru olacaktır. Bu alanlar yıl boyu kullanımı düşünülerek güneş ışınlarından ve rüzgârdan korunacak bir şekilde tasarlanmalı, büyüklükleri ve kampüs içinde dağılımları kampüs arazisinin büyüklüğü göz önünde bulundurularak planlanmalıdır (Büyüksahin, 2005).

Çağdaş bir eğitim ortamı olarak üniversiteler, günümüzde çok yönlü işlevleri yerine getirmektedir. Çağdaş eğitimi gerçekleştirilebilecek üniversite, öğretim elemanı, öğrencisi, fiziki ortamı ve sosyal atmosferi ile bir bütünlük arz etmelidir. Aynı zamanda kampüsleşme ve değişen eğitim anlayışı kampüs yaşayanlarının sosyal ilişki içinde bulunabilecekleri ortak kullanım mekânlarının tasarlanmasını gerekli kılmaktadır. Kişilerin eğitim ve idari amaçlar dışında fikir alışverişi, sosyalleşme gibi amaçlarla ihtiyaç duydukları bu mekânlar üniversitede eğitimin kalitesini de arttırmakta ve bu mekânlara önem veren eğitim kurumları için de tercih sebebi olmaktadır. Bu güncel konu üzerindeki ilk tez çalışması olmasıyla önem taşıyan bu çalışmada da yapılan inceleme ile konunun önemi vurgulanmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada ele alınan kriterler doğrultusunda tasarlanan ortak kullanım mekânlarının kampüs yerleşkelerine sosyal bir değer katacağı yadsınamayacak bir gerçektir. Bu sebeple planlanmış ve planlanacak kampüs yerleşkelerinde ortak kullanım mekânlarının da kampüs planlamasının bir parçası olarak ele alınması büyük önem taşımaktadır.

Katkı Belirtme (Acknowledgments)

Bu çalışma Süheyla BÜYÜKŞAHİN SİRANKAYA'nın "Üniversite Kampüs Yerleşkeleri ve Ortak Kullanım Mekanları" isimli Yüksek Lisans tezinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

- Aydın, D., 2003, "Üniversite Kampüs Tasarımı Üzerine Düşünceler", *S.Ü. İletişim Fakültesi Uygulama Gazetesi*, Sayı 50, Konya.
- Begeç, H., 2002, "Üniversitelerde Kampüs Yerleşme Biçimleri", *Yapı Dergisi*, Sayı 252, İstanbul.

- Benli, A.C., 1998, *A Comperative Study for University Campus Planning*, Yüksek Lisans Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Brawne, M., 1967, *University Planning and Design*, London.
- Büyükşahin Sıramkaya, S., 2005, *Üniversite Kampüs Yerleşkeleri ve Ortak Kullanım Mekanları*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 114.
- Çınar, E., 1998, *Üniversite Kampüs Planlaması ve Tasarımı Üzerine Bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Dober, R.P., 1992, *Campus Design*, John Wiley & Sons, INC, USA.
- Erkman, U., 1990, *Büyüme ve Gelişme Açısından Üniversite Kampüslerinde Planlama ve Tasarım Sorunları*, İTÜ Mimarlık Baskı Atölyesi, İstanbul.
- Karakaş, N.B., 1999, *Üniversite Kampüslerinin Fiziksel Gelişim Planı Hazırlama Süreci ve Bartın Orman Fakültesinin bu Bağlamda Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Bartın.
- Keleş, R., 1972, "Yerleşme Kararları Açısından Büyük Kent Dışı Üniversiteler Sorunu", *Mimarlık Dergisi*, Sayı:12, Ankara.
- Kortan, E., 1981, *Çağdaş Üniversite Kampüsleri Tasarımı*, ODTÜ Mimarlık Fakültesi, Ankara.
- Linde, H., 1971, *Hochschulplanung*, Werner-Verlag, Dusseldorf.
- Lynch, K., 1957, *University Circle: Technical Report on a General Plan for The Future Development of The Area*, Adams, Howard & Greeley and Anderson, Beckwith & Haible Consultants, USA.
- Önder, S. ve diğ., 1998, *Selçuk Üniversitesi Aleaddin Keykubat Kampüs Alanı Alan Kullanımı ve Planlaması Üzerinde Bir Araştırma*, Selçuk Üniversitesi Araştırma Fonu, Proje No 97-009, Konya.
- Yekrek, T., 1999, *Üniversite Kampüsleri Yerleşim Sistemlerinin Fiziksel Planlamayla Olan İlişkisi ve Önemi*, Yüksek Lisans Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü İstanbul.
- Web Adresi 1 www.selcuk.edu.tr